

Dieťa ako východisko pedagogiky

Ranné detstvo

Malé dieťa je úplne odovzdané svojmu fyzickému okoliu; prijíma svet najmä cez svoje zmysly a odpovedá najaktívnejším spôsobom poznávania – napodobňovaním.

Napodobňovanie, imitácia je schopnosť, sila zjednotiť sa so svojim bezprostredným okolím pomocou aktívnej vôle. A tak hnev, láska, radosť, nenávisť, múdrosť i hlúposť sú pre malé dieťa vyjadrené prostredníctvom tónu hlasu, fyzického dotyku, mimiky a gesta, svetla a tmy, harmónie a disharmónie. Tieto vplyvy sú prijímané ešte stále tvárnym fyzickým organizmom, ktorý sa aj na ich základe formuje na celý život.

Rodičia, opatrovatelia a učitelia v materských školách – tí, ktorí sa s malým dieťaťom stretávajú – majú zodpovednosť vytvoriť preň prostredie, ktoré je hodné detského oddaného napodobňovania. Bezprostredné okolie by mu malo ponúknuť množstvo príležitostí k zmysluplnému napodobňovaniu a tvorivej hre. To všetko je pre dieťa podporou v najdôležitejšej činnosti ranného veku života – vo vývine fyzického organizmu. Ak presmerujeme silu v dieťati od tejto základnej úlohy za účelom predčasného rozvoja intelektu, potom ho oberáme o zdravie a vitalitu, ktorú bude potrebovať v neskoršom živote.

V materskej škole sa deti hrajú na pekárov, stávajú sa mamou a otcom, kráľom a kráľovnou; spievajú, maľujú, kreslia. Prostredníctvom piesní a riekaniak sa učia mať radosť z jazyka; učia sa hrať sa spolu, počúvať príbehy, vidia bábkové divadlá, pečú chlieb, modelujú si z včelieho vosku alebo si stavajú domy z kociek či klátikov. Byť plne angažovaný v takýchto činnostiach – to je najlepšia príprava dieťaťa pre život. Vedieť sa naplno hrať – to vytvára sily koncentrácie, záujmu a celoživotnú lásku k poznaniu.

Dieťa školského veku

V čase, keď sú deti pripravené opustiť materskú školu vstúpiť do prvej triedy, sú dychtivé zakúsiť celý svet zážitkov druhýkrát. Predtým sa s ním stotožnili a napodobňovali ho, teraz – na vedomejšej úrovni – sú pripravené spoznať svet pomocou imaginácie, tej mimoriadnej sily ľudského poznávania, ktorá nám umožňuje „vidieť“ obrazy, „počuť“ príbeh a „tušiť“ význam, zmysel v zjavenom.

Počas základnej školskej dochádzky je úlohou učiteľov premeniť všetko, čo dieťa potrebuje vedieť o svete do reči obrazov, do jazyka, ktorý je taký vhodný a taký zodpovedajúci realite ako analýza dospelého. Bohatstvo dávnych vekov – ľudové rozprávky, legendy a mýty, ktoré prehovárajú pravdivo v podobenstvách a obrazoch – sa stávajú pre učiteľa nevyčerpatelným prameňom inšpirácie. Učebná látka prírodovedy, svet čísel, matematických a geometrických foriem, ako aj praktické predmety sa takouto imaginatívnou premenou stávajú potravou pre dušu dieťaťa. Tak napríklad štyri aritmetické operácie môžu byť predstavené ako postavy s charakterom v dráme a vyjadrené odtieňmi temperamentu.

Všetko, čo hovorí v obrazoch a je pociťované ako pravdivé, hýbe a povzbudzuje pocity, je zapamätané a naučené. Ranné roky základnej školy sú potom časom pre učenie sa „inteligencii citu“. Následne po fyziologických zmenách, ohlasujúcich príchod puberty, ktorá časovo ukončuje druhé veľké vývojové obdobie, prechádza imaginatívne učenie metamorfózou a objavuje sa racionálna, abstraktná sila intelektu.

Adolescencia

Počas známych otrasov veku adolescencie osobnosť slávi svoju nezávislosť a prichádza objavovať svet ešte raz a novým spôsobom. V rámci neho sa mladá osobnosť, ľudská bytosť – smerom ku ktorej boli orientované predošlé roky učenia – stáva zrelou. Vynára sa individualita. Z pohľadu Rudolfa Steinera esenciou tejto bytosti nie je produkt dedičnosti ani prostredia, ale prejav ducha. Je to človek, ktorý vyrástol, má „svoj vek“ okolo 21 rokov a je pripravený prevziať skutočnú úlohu – sebvýchovu, ktorou sa ako dospelý bude odlišovať od adolescenta. Tu škola splnila svoju úlohu a vyprevádza svojho chovanca k myšlienkovej slobode.